

N:o 3.

Ank. till Riksd. kansli den 13 febr. 1905, kl. 3 e. m.

Sammanatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 1, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående befogenhet för riksförsäkringsanstalten att meddela försäkring äfven mot olycksfall utom arbete.

Till förberedande behandling har sammanatta stats- och lagutskottet fått emottaga en inom Andra Kammaren af herr *O. G. Eklund* väckt motion, n:o 57, af följande lydelse:

»Vid sislidne års riksdag tillät jag mig i motion n:o 259 att yrka, det riksförsäkringsanstalten måtte medgifvas rätt att afsluta försäkring för olycksfall äfven utom arbetet. Sammanatta stats- och lagutskottet hemställde i sitt utlåtande n:o 8, att mitt yrkande ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda. Vid utskottets betänkande var fogad en af fyra ledamöter afgifven reservation, hvori föreslogs, att Riksdagen i anledning af motionen måtte aflåta en skrifvelse till Kungl. Maj:t. Vid ärendets föredragning i kamrarne beslöt Första Kammaren i enlighet med utskottets yrkande och Andra Kammaren i enlighet med reservationen.

Då beslutet i Andra Kammaren fattades utan votering, och då de skäl,

jag i min nyss åberopade motion anförde för mitt förslag, fortfarande kvarstå obemötta, tillåter jag mig att ånyo väcka frågan på tal.

Jag hänvisar till hvad riksförsäkringsanstalten själf i saken anfört, till min nyssnämnda motion och reservation samt vill ytterligare anføra:

Utskottets hufvudskäl mot min framställning är uteslutande af formell art. Vid bifall till min framställning skulle, säger utskottet, riksförsäkringsanstaltens verksamhet föras alltför långt utom det ändamål, hvarför anstalten inrättats: att öfvertaga arbetsgifvares i lag stadgade ersättningsskyldighet för skada, vållad af olycksfall i arbetet.

Häremot vill jag fästa uppmärksamheten på, att riksförsäkringsanstalten redan på grund af lagen af 5 juli 1901 äger befogenhet att meddela försäkring åt arbetsgifvare, hvilka icke i lag äro ålagda ersättningsplikt. Redan genom detta medgifvande synes anstaltens verksamhet vara förd vida öfver det begränsade fält, som utskottet angifvit. Och genom sistlidna års beslut har anstaltens befogenhet än ytterligare utsträckts. Hvarför då ej taga steget fullt ut och göra anstalten till en verklig försäkringsanstalt, som man allmänt kan anlita?

När lagen af den 5 juli 1901 trädde i kraft den 1 januari 1903, voro olycksfallsförsäkrade i enskilda anstalter omkring 150,000 arbetare. Dessa försäkringar gällde till allra största delen (kanske 98 å 99 procent) äfven för olycksfall utom arbetet.

Det är ju helt naturligt, att arbetarne själfva icke vilja fränsäga sig en förmån, som de af ålder haft; och det är lika naturligt, att arbetsgifvarne, hur gärna de än skulle vilja öfverflytta sin ansvarsplikt på riksförsäkringsanstalten, ej kunna göra det, så länge deras arbetare där ej kunna erhålla samma förmåner, som de förut haft i de enskilda anstalterna.

Utskottet yttrar vidare: I alla händelser synes erfarenhet först böra inhämtas rörande den inverkan, som den af Kungl. Maj:t föreslagna och af utskottet förordade utvidgning af riksförsäkringsanstaltens verksamhet kan komma att utöfva, innan någon ytterligare utsträckning af densamma bör ifrågakomma.

Erfarenheten har såväl tillförene som efter den senast beslutade förändringen visat, att, så länge riksförsäkringsanstalten ej är i fråga om försäkringens omfattning fullständigt likställd med de privata anstalterna, detta utgör ett ej oväsentligt hinder för riksförsäkringsanstaltens utveckling. Genom att taga del af till riksförsäkringsanstalten inkomna skrivelser skall man lätt finna, huru den omständigheten, att försäkring ej lämnas för olycksfall utom arbetet, förhindrar arbetsgifvare att anlita

densamma. Enligt bref af den 9 januari 1904 öfverflyttade en stor arbetsgifvare i Jönköping sin försäkring på enskildt bolag, enär riksförsäkringsanstalten ej lämnar försäkring för olycksfall utom arbetet. Den 14 i samma månad utträdde en firma i Göteborg af samma anledning. Från Västervik skrifer en arbetsgifvare: »Då riksförsäkringsanstalten — — — betalar — äfven om skadan tillkommit utom arbetet, först då blir försäkringen effektiv och kommer att gagna både arbetare och arbetsgifvare.» Från ett stort bruk skrives: »— — — bruk vill ej ha annan försäkring än den, som äfven medför ersättning för olycksfall utom arbetet — — —». Ett af anstaltens ombud i Gäfle skrifer den 26 december 1904: »En stor svårighet, som synes göra sig gällande vid anskaffande af försäkringar, är den, att risken icke omfattar äfven olycksfall utom arbetet, hvilket många arbetsgifvare fordra.» Den 26 december 1904 skrifer ett trävarubolag, att det ej kan reflektera på försäkring i riksförsäkringsanstalten, »i all synnerhet därför att ej försäkring utom arbetet kan af Eder meddelas». Ett stort industriellt företag i Malmö inträdde i slutet på 1904 i riksförsäkringsanstalten i det hopp att denna anstalt inom ett år skulle teckna risk äfven för olycksfall utom arbetet. Dessa redogörelser skulle kunna fortsättas än ett par sidor, då i de till riksförsäkringsanstalten ingående meddelandena klagomålen ofta äro enahanda.

Härmed torde vara ådagalagdt, att arbetsgifvarne, som saken närmast rör, i likhet med anstalten själfva önska denna utsträckning af dess verksamhet.

Ännu ett viktigt skäl talar för denna utvidgning, nämligen den olika uppfattning, som i många fall måste råda angående hvad som skall anses som olycksfall i arbete. Gränsen emellan olycksfall i och utom arbete är ofta svår att uppdraga. Till olycksfall i arbete vilja många hänföra olycksfall, som träffar en arbetare under gående till eller från arbetet. Om en arbetare har att utföra ett arbete, en uppsättning, för en verkstads räkning på annan plats än där verkstaden är belägen och under färden (gående, åkande efter häst, på järnväg eller ångbåt) till denna plats för arbetets utförande drabbas af olycksfall, uppstår ock fråga, ofta svår att få utredd, huruvida olycksfall i arbete föreligger eller ej, om arbetaren gått rätt väg, om han gjort några onödiga afvikningar från vägen och dylikt.

Alla sådana undersökningar, som visserligen förekomma i enstaka fall men därför också uppfattas som ren kitslighet, skulle med ens upphöra, därest den föreslagna utvidgningen genomfördes — en utvidgning, som medför ytterst obetydlig risk.

Om en dylik utvidgad rätt till försäkring i riksförsäkringsanstalten medgifves, bör dock densamma erhålla bemyndigande att bestämma de närmare villkor, under hvilka ersättning skall utgå, och begränsa rätten till ersättning, så att den t. ex. icke utgår, ifall olycksfallet inträffar under lustfärd i segelbåt, vid med särskild fara förenade vågsamma företag, kapplöpning eller andra täflingar, vid färd i luftballong, vid upplopp och dylikt, eller med andra ord föreskrifva sådana villkor, som äro med de enskilda anstalternas likartade.

Äfven i ett par andra afseenden synes mig riksförsäkringsanstaltens befogenhet böra utvidgas. Den borde ha rätt att meddela försäkring, berättigande till lifränta äfven i de fall, där arbetsförmågan blir nedsatt med mindre än en tiondedel, samt kunna efter pröfning af för handen varande omständigheter i stället för lifränta åt skadad arbetare på en gång erlægga viss summa, då lifräntans belopp understiger 60 kronor om året.

Då emellertid det af mig i första rummet satta önskemål från min synpunkt är det viktigaste och nödvändigaste, samt då, för den händelse Riksdagen skulle besluta i enlighet med mitt yrkande, man torde få antaga, att äfven de nämnda önskemålen och måhända andra kunna komma inför Kungl. Maj:ts pröfning, skall jag för denna gång inskränka mig till att hemställa, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana förändrade bestämmelser i lagen angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete den 5 juli 1901 med däri — jämlikt lagen af 3 juni 1904 — vidtagen ändring, att riksförsäkringsanstalten erhåller befogenhet att meddela försäkring, berättigande till ersättning jämväl vid olycksfall utom arbete, dock med de inskränkningar och förbehåll, som af riksförsäkringsanstalten pröfvas nödiga.»

Då genom lagen angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete den 5 juli 1901 bestämdes, att nuvarande riksförsäkringsanstalten skulle inrättas, var syftet med dess inrättande, att på anstalten skulle kunna öfverflyttas den ersättningsskyldighet, nämnda lag pålade arbetsgifvare för skada till följd af olycksfall, som härflöte från utöfningen af arbetsgifvarens yrke. Att detta syfte icke vunnits i den utsträckning, som med riksförsäkringsanstaltens inrättande afsetts, läser icke kunna förnekas. Genom den sistlidet är vidtagna lagändringen, som tillerkände riksförsäkringsanstalten befogenhet att meddela försäkring med rätt till sjukhjälp eller lifränta äfven under de sextio första dagarna efter inträffadt olycksfall, eller

under den s. k. karenstiden, ehuru ersättningsskyldighet för sådan skada ej enligt lag åligger arbetsgifvare, har otvifvelaktigt riksförsäkringsanstalten i högre grad än förut blifvit af arbetsgifvare anlita, och bör det äfven kunna förväntas, att anslutningen till densamma kommer att än mera ökas. Erfarenheten torde emellertid redan nu hafva visat, att anstaltens verksamhet äfven med den sålunda utsträckta befogenheten att meddela försäkring jämväl under karenstiden icke kan erhålla den omfattning, som med anstaltens inrättande afsetts. Den obenägenhet, som synbarligen ännu förefinnes hos flertalet arbetsgifvare, hvilka genom förutnämnda lag ålagts omförmälda ersättningsskyldighet, att öfverflytta denna risk på riksförsäkringsanstalten, torde, såsom i förevarande motion angifves och efter hvad utskottet äfven i öfrigt inhämtat, i främsta rummet bero på den omständigheten, att riksförsäkringsanstalten är förhindrad att bevilja försäkring jämväl för skada utom arbetet. Genom att undanröja detta hinder och, såsom motionären föreslagit, tillerkänna riksförsäkringsanstalten befogenhet att meddela dylik försäkring skulle enligt utskottets förmenande riksförsäkringsanstaltens verksamhet blifva så ordnad, att anstalten kan med fördel af arbetsgifvare i allmänhet anlitas.

Mot en sådan utvidgning har i hufvudsak anmärkts, att riksförsäkringsanstaltens verksamhet därigenom skulle föras för långt utom det med anstalten afsedda ändamålet, nämligen att öfvertaga arbetsgifvares i lagen stadgade ansvarsplikt. Om än denna invändning i någon mån kan anses hafva fog för sig, synes densamma dock ej böra tillmätas någon afgörande betydelse för frågan, då, såsom utskottet anser, praktiska skäl tala för den föreslagna utvidgningen af riksförsäkringsanstaltens verksamhet. Också har ju, såsom motionären anmärkt, lagstiftaren redan förut brutit mot berörda princip, såväl då vid lagens antagande riksförsäkringsanstalten medgafs rätt att upptaga försäkring af arbetsgifvare, som icke äro underkastade ifrågavarande ansvarsplikt, äfvensom af arbetare, oafsedt om de äro stadda i sådant arbete som i lagen afses eller ej, som ock då anstalten sistlidet år tillerkändes befogenhet att meddela försäkring för skada jämväl under karenstiden.

I skrifvelse till Kungl. Maj:t af den 30 december 1903 har riksförsäkringsanstalten själf hemställt, om icke anstalten lämpligen borde erhålla den utsträckta verksamhet, som i motionen afses, och har anstalten i berörda skrifvelse bland annat framhållit, att, därest densamma medgäfves rätt att meddela försäkring jämväl för olycksfall utom arbetet, detta komme i de fall, i hvilka sådan försäkring tagits, att medföra en afsevärd lättnad vid regleringen af inträffade skador, då i dessa fall en

eljest ofta tidsödande och besvärlig undersökning af de omständigheter, under hvilka olycksfallet skett, blefve obehöflig. Denna synpunkt för frågans bedömande synes utskottet också värd beaktande liksom äfven det förhållande, att den större anslutningen till riks försäkringsanstalten, som genom den föreslagna utvidgningen af dess verksamhet torde vara att vänta, otvifvelaktigt skulle, såsom äfven i berörda skrifvelse antydts, komma att utöfva en för samtliga försäkringstagare fördelaktig inverkan med afseende å premiesättningen.

Utskottet, som sålunda anser sig böra förorda bifall till en lagändring i den af motionären åsyftade riktningen, vill emellertid samtidigt framhålla nödvändigheten af att vissa begränsningar göras i fråga om beskaffenheten af den skada, som skall ersättas vid olycksfall utom arbetet, så att ersättning ej utgår t. ex. för skada, som uppkommit under vågsamma, med särskild fara förenade företag eller genom öfverträdelse af allmänna förordningar, eller då den försäkrade befunnit sig i berusadt tillstånd, och ej heller annan sådan skada, för hvilken en försäkringsanstalt icke lämpligen bör lämna ersättning; och torde de villkor, de enskilda försäkringsbolagen i sådant hänseende bruka inrycka i aftalen angående försäkring mot olycksfall utom arbetet, härvid lämpligen kunna tjäna till ledning.

Emellertid torde det böra öfverlämnas åt Kungl. Maj:t att i första hand taga under öfvervägande, under hvilken form och på hvilka villkor den ifrågasatta utvidgningen af riks försäkringsanstaltens verksamhet bör komma till stånd.

På grund af det anförda får utskottet alltså hemställa,

att Riksdagen i anledning af förevarande motion ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, under hvilka villkor och förutsättningar riks försäkringsanstalten må tilläggas befogenhet att för arbetare, som i anstalten försäkras för olycksfall i arbetet, jämväl upptaga försäkring för olycksfall, som inträffa utom arbetet, äfvensom för Riksdagen framlägga det förslag, hvar till detta öfvervägande kan föranleda.

Stockholm den 13 mars 1905.

På det sammansatta utskottets vägnar:

HUGO TAMM.

Reservation

af herrar *Tamm, Fränckel, Swartz, Lilliesköld, P. Pehrson* och *Sjö*, hvilka anförde:

»Såsom af utskottet framhållits, var syftet med riks försäkringsanstaltens inrättande, att på anstalten skulle kunna öfverflyttas den ersättningsskyldighet, lagen angående ersättning till följd af olycksfall i arbete den 5 juli 1901 pålägger vissa arbetsgifvare. I motsats mot utskottet hålla vi före, att detta syfte ernåtts: möjligheten för arbetsgifvarne att på anstalten öfverflytta alla af deras ersättningsskyldighet härflytande förpliktelser förefinnes i och med anstaltens befintlighet, och då beredandet af denna möjlighet just var ändamålet med anstaltens inrättande, måste det från början uppställda syftet anses vara vunnet.

En annan sak är, att arbetsgifvarne hittills ej i den utsträckning, som måhända kunnat väntas, begagnat sig af riks försäkringsanstalten.

Härtill hafva utan tvifvel flera orsaker medverkat.

Först och främst torde arbetsgifvarne ännu ej mera allmänt hafva kommit till insikt om den fördel, som försäkring i riks försäkringsanstalten har att erbjuda framför försäkring i hvilken annan anstalt som helst, och som består däri, att riks försäkringsanstalten från de arbetsgifvare, hvilka hos densamma försäkra sina arbetare, öfvertager alla dem eljest enligt lagen personligen åliggande förpliktelser och sålunda jämväl befriar dem från obehaget att föra rättslig talan, där sådan i tvistiga fall kan påkallas, under det att försäkring i enskilda anstalter ej fritager arbetsgifvaren från någon af de skyldigheter, som lagen ålägger honom.

Vidare hafva säkerligen de oväntadt höga premier, hvilka i början af anstaltens verksamhet tillämpades, afskräckt många från att i densamma söka försäkring. Dessa premiesatser, hvilka antagligen ansågos påkallade af nödig försiktighet, innan någon tids erfarenhet rörande anstaltens verksamhet vunnits, hafva emellertid redan i de flesta fall väsentligt nedsatts, och anledning finnes att antaga, att de framdeles komma att ytterligare sänkas.

Förutom nu angifna skäl, hvarför anstalten ej i väntad utsträckning anlåtats, har härtill utan tvifvel medverkat jämväl den af motionären

anförda omständigheten, att vid tiden för lagens af den 5 juli 1901 trädande i kraft en stor del af landets arbetare voro i enskilda anstalter försäkrade mot olycksfall i en utsträckning, som i vissa hänseenden öfverskred den, för hvilken riks-försäkringsanstalten från början varit afsedd. Sålunda erhöles genom försäkringar af nu nämnd beskaffenhet ersättning för skada i följd af olycksfall såväl inom som utom arbetet, och ersättningens utbetalande började så godt som omedelbart efter det olycksfallet timat. Att ett utbytande af försäkringar, medförande dylika förmåner, mot försäkring i riks-försäkringsanstalten, endast berättigande till ersättning i enlighet med föreskrifterna i lagen af den 5 juli 1901, ej från de försäkrades sida kunde förefalla önskvärdt är ganska naturligt, likasom ock att arbetsgifvarne, helst för den händelse fördelen af att anlita riks-försäkringsanstalten ej för dem framstått i full klarhet, ej velat göra ändring i de en gång träffade anordningarna.

Genom Riksdagens bifall till Kungl. Maj:ts i fjor framlagda förslag har emellertid riks-försäkringsanstalten erhållit rättighet att meddela försäkringar, berättigande till ersättning jämväl under den s. k. karenstiden. Denna utvidgade befogenhet, hvilken inträdde den 1 oktober sistlidna år, har, enligt hvad vi inhämtat, redan medfört en högst afsevärd stegring i anstaltens verksamhet.

Att såväl denna anordning som den af utskottet omförmälda redan vid lagens antagande åt icke ansvarspliktiga arbetsgifvare äfvensom åt arbetare inrymde rätten att i riks-försäkringsanstalten erhålla försäkring mot följderna af olycksfall inom arbetet, delvis går utom ramen af det med anstalten afsedda hufvudsyftet, låter sig visserligen ej förneka, men att vare sig här af eller af den i och för sig otvifvelaktiga önskvärdheten af en ännu ytterligare ökning i anlitaandet af riks-försäkringsanstalten draga den slutsatsen, att anstaltens befogenhet bör än vidare utvidgas i den af motionären angifna andan, synes oss knappast riktigt.

De hittills medgifna utvidgningarna af anstaltens försäkringsrätt hafva det gemensamt, att de allesamman afse *inom arbetet* timade olycksfall. Motionärens förslag åsyftar rätt för anstalten att meddela försäkring, emot följderna af olycksfall jämväl *utom arbetet*. Häremot synas oss betänkligheter af betydelsefull principiell natur kunna anföras.

Att genom den ifrågasatta försäkringsrättens inrymmande åt riks-försäkringsanstalten denna skulle komma att i betydligt större utsträckning än hittills anlitas, vilja vi ingalunda förneka. Tvärtom synes det kunna antagas, att vid det förhållande, att anstaltens förvaltningskostnader bestridas af statsmedel, och att verksamheten ej är afsedd att bereda

statsverket någon som helst vinst, premierna skola kunna sättas så låga, att så småningom all försäkringsverksamhet inom nu ifrågavarande område kommer att öfverföras till riksförsäkringsanstalten, och att de enskilda anstalterna alltså nödgas upphöra med denna art af försäkringar.

Antagligen komma också de flesta af landets arbetare att blifva i riksförsäkringsanstalten försäkrade mot följderna af olycksfall såväl inom som utom arbetet. Sedan detta faktiskt, om än frivilligt skett, torde vägen vara banad att genom lag ålägga alla arbetsgifvare — äfven sådana som icke drifva en rörelse, som står under ansvarighetslagen — att genom dylik försäkring hålla sina arbetare skadeslösa för följderna af olycksfall vare sig inom eller utom arbetet.

Det är på dessa, ej osannolika, verkningar af en utvidgning af riksförsäkringsanstaltens befogenhet i af motionären och utskottet förordadt afseende, vi ansett oss böra fästa Riksdagens uppmärksamhet. Den föreslagna skrivelsen till Kungl. Maj:t har sålunda efter vår mening en vida betydelsefullare innebörd, än som vare sig motionären eller utskottet velat göra gällande. Redan af denna anledning hafva vi ej kunnat dela utskottets uppfattning angående lämpligheten att nu aflåta en skrivelse till Kungl. Maj:t i motionens syfte.

Därtill kommer, att Kungl. Maj:t, såsom framgår af det statsrådsprotokoll, som åtföljde den till förra årets Riksdag aflåtna, nyss omförmälda propositionen rörande bemyndigande för riksförsäkringsanstalten att meddela försäkringar, medförande rätt till ersättning jämväl under den s. k. karenstiden, redan då med anledning af riksförsäkringsanstaltens af utskottet åberopade hemställan tagit nu föreliggande fråga i öfvervägande, men funnit sig ej böra till Riksdagen göra någon framställning i ämnet, såsom gående alltför långt utom det med riksförsäkringsanstalten afsedda ändamålet. Jämväl härutinnan finna vi en anledning att ej nu anmoda Kungl. Maj:t taga denna fråga under förnyadt öfvervägande.

Slutligen vill det synas, som om det i allt fall vore önskvärdt jämväl för dem, hvilka — med bortseende från alla öfriga på frågan inverkan synpunkter — uteslutande åsyfta att bereda riksförsäkringsanstalten en utvidgad verksamhet, att afvakta en något längre tids erfarenhet af den verkan, den ofvanomnämnda, för mindre än ett halft år sedan inträdda, ökade befogenheten för anstalten i sådant afseende kan medföra utöfver hvad som redan visat sig vara förhållandet, innan nya anordningars vidtagande ifrågasättes.

Med stöd af det sålunda anförda hemställa vi,
att herr Eklunds motion ej måtte till någon
Riksdagens åtgärd föranleda.»

Herr *Ridderbjelke* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit
i ärendets slutliga behandling inom utskottet.